

DOI: 10.21802/artm.2021.1.17.121.
УДК 378.147+614.253.4

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ І СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТА ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Е.О. Кіндратів

*Івано-Франківський національний медичний університет, кафедра патологічної анатомії,
м. Івано-Франківськ, Україна,
ORCID ID: 0000-0002-3894-8484, e-mail: ekindrativ@ifnmu.edu.ua*

Резюме. У статті викладено аналіз базових принципів і системи оцінювання знань студентів при реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі. Системі оцінювання знань належить важлива роль у забезпеченні високої якості освіти та формуванні конкурентоспроможних фахівців. Сучасна методика викладання закладає досвід інших країн і вимагає від викладача обізнаності з формами й методиками оцінювання, які не лише надають викладачеві інформацію про формальну відповідність певним вимогам до оволодіння дисципліною, але й діють як засоби навчання й розвитку студента.

Впровадження адекватних методів оцінювання дозволить реалізовувати різноманітні інноваційні форми і методи навчання в освітній діяльності та сприятиме підвищенню якості навчання студентів. Якісний контроль рівня знань, умінь та навичок студентів повинен забезпечуватися дотриманням вимог, принципів та алгоритмів нових форм оцінювання навчальних досягнень студента, що сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу. Застосування комплексного оцінювання навчальних досягнень у компетентнісному руслі сприятиме охопленню студента до навчально-пізнавальної діяльності, підвищуватиме відповідальність студента за результати навчання, сприятиме реалізації принципу індивідуалізації навчання. Оцінювання навчальних досягнень студентів є актуальною проблемою і потребує не тільки подальших досліджень, удосконалення, осмислення, але й володіння науково-педагогічними працівниками відповідними компетентностями для його реалізації в освітньому процесі.

Ключові слова: оцінювання, студент, компетентність, освітній процес.

Вступ. Однією із важливих складових професійної підготовки майбутніх фахівців є формування компетентності щодо контролю й оцінювання навчальних досягнень особистості. У сучасності формальні, спрощені методи діагностики знань змінюються інтенсивними комплексними системами, які водночас забезпечують об'єктивність оцінювання навчальних досягнень студентів, мотивацію до роботи впродовж усього періоду навчання. Традиційна система контролю недостатньо враховує індивідуально-психологічні особливості майбутнього фахівця і, відповідно, не відповідає сучасним вимогам, не задовольняє потреб систематичного діагностування успішності студентів педагогічних спеціальностей [8].

Проблема оцінювання навчальних досягнень здобувачів займає значне місце в наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних психологів і педагогів. Ефективне навчання вимагає розуміння його як тридинного процесу: викладання — вивчення — оцінювання, у якому оцінювання є важливим компонентом [2].

Показниками якості та об'єктивності системи оцінювання є: рівень успішності, рівень заборгованості, кількість переможців всеукраїнських і міжнародних студентських олімпіад, індекс працевлаштування випускників, рейтинг за оцінками роботодавців [7].

За будь-яких принципів організації освітнього процесу саме системі оцінювання знань належить важлива роль у забезпеченні високої якості освіти та формуванні конкурентоспроможних фахівців [2].

Мета дослідження. Аналіз базових принципів і системи оцінювання знань студентів при реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі.

Обґрунтування дослідження. У сучасному освітньому середовищі поширюється використання інноваційних методів навчання, що ґрунтуються на компетентнісному підході; це вимагає перегляду критеріїв оцінювальних методик саме з точки зору компетенцій майбутнього фахівця. Оцінювання навчальних результатів повинне ґрунтуватися на рівні досягнення попередньо розроблених компетенцій відповідно до фаху [2]. Компетенція – інтегральна характеристика студента, тобто динамічна сукупність знань, умінь і навичок, здібностей і особистісних якостей, яку студент зобов'язаний продемонструвати після реалізації частини або всієї освітньо-професійної програми. Оптимальним шляхом формування систем оцінки якості підготовки студентів при реалізації компетентнісного підходу є поєднання традиційних методів та засобів перевірки знань, умінь і навичок та інноваційних підходів, орієнтованих на комплексну оцінку компетенцій, які формуються. При цьому традиційні засоби контролю слід поступово удосконалювати в руслі компетентнісного підходу, а інноваційні засоби адаптувати для широкого застосування у практиці закладів вищої освіти [6].

Оцінювання рівня навчальних досягнень студента – це визначення і вираження в умовних одиницях (балах), а також в оцінних судженнях викладача

якості знань, умінь і навичок студентів відповідно до вимог навчальних програм дисциплін.

Результати дослідження. Система оцінювання навчальних досягнень студентів як структурний компонент у системі професійної підготовки фахівця, що має свою специфіку і особливості, можливий за умови відтворення наперед розробленої та чітко спроектованої технології, яка б мала єдині критерії та норми оцінювання навчальних досягнень студентів в межах однієї дисципліни [10].

Основними функціями оцінювання навчальних досягнень студентів є [4]:

- освітня або навчальна функція. Контроль сприяє поглибленню, розширенню, вдосконаленню та закріпленню знань. У його процесі здійснюється багаторазове повторення навчального матеріалу, що сприяє переведенню інформації з короткочасної в довготривалу пам'ять;
- діагностична функція. Модульна (контрольна) функція дає реальну можливість визначити недоліки й прогалини в знаннях студентів, щоб своєчасно усунути їх. Тобто ця функція встановлює "зворотній зв'язок" між діями викладача і результатами його роботи;
- диференціальна функція. За результатами контролю відбувається первинна диференціація студентів, що дозволяє викладачу орієнтуватися в їх пізнавальних можливостях;
- стимулююча функція. Наявність оцінок у навчальному процесі дозволяє застосувати додатковий фактор – стимулювання. Об'єктивно оцінені знання можуть бути стимулом для подальшої навчально-пізнавальної діяльності;
- виховна функція. Сприяє розвитку стимулюючих мотивів навчання, зацікавленості в одержанні знань, розвитку волевих якостей, формуванню наполегливості у досягненні мети і самостійності у вирішенні проблем. Завдяки цій функції виховується працелюбність та працездатність, відповідальність за наслідки праці, виробляються практичні і творчі уміння;
- розвивальна функція. Процедура контролю сприяє розвитку багатьох особистісних якостей. Особливим напрямом її реалізації можна вважати формування у студентів здатності до рефлексії, самоусвідомлення, орієнтації на виявлення причин власних вчинків щодо їх реалізації;
- прогностична функція. Завдяки контролю можна відстежити динаміку змін, проаналізувати її тенденції та екстраполювати отримані результати аналізу на наступний період;
- методична функція. Завдяки наявності якісної або кількісної інформації в межах "зворотнього зв'язку" викладач має змогу проаналізувати рівень своєї роботи (використаних методик), визначити її ефективність, виявити й усунути недоліки, накреслити перспективні зміни;
- керуюча функція. Викладач має можливість спрямовувати діяльність студентів у необхідному напрямі за допомогою систематичного контролю, який позитивно впливає на рівень знань студентів і позбавляє випадковості оцінки на іспитах, підсумкових модульних контролях тощо. Цю функцію забезпечують

різноманітні сучасні методи контролю, такі як тестування (комп'ютерне, письмове, програмоване і непрограмоване, які зараз використовуються);

- коригувальна функція. Завдяки наявності оцінок викладач може своєчасно вносити зміни в діяльність студентів, виправляти недоліки, дає можливість змінити методику читання лекцій, проведення семінарських, практичних і лабораторних занять, консультацій, внести корективи стосовно рівнів засвоєння знань у варіанти контрольних робіт, питань модульного контролю;

- констатуюча функція. Реалізуючи цю функцію контролю, викладач фіксує рівень досягнень студента у відповідній сфері діяльності, тобто на заняттях певного виду чи встановлення рубіжного рівня досягнень у вигляді оцінки або рейтингу за модуль, атестацію, залік, іспит.

При оцінюванні навчальних досягнень студентів мають враховуватися:

- характеристики відповіді: правильність, логічність, обґрунтованість, цілісність;
- якість знань: повнота, глибина, гнучкість, системність, міцність;
- сформованість загальноосвітніх та предметних умінь і навичок;
- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо;
- досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми та розв'язувати їх, формулювати гіпотези);
- самостійність оцінних суджень.

Характеристики якості знань взаємопов'язані між собою і доповнюють одна одну.

До контролю навчальних досягнень студентів на сьогоднішній день висувається ряд вимог, серед яких [10]:

- 1) об'єктивність – створення умов, за яких би максимально точно виявлялися знання студентів, висунення до них єдиних вимог, справедливе ставлення кожного;
- 2) обґрунтованість оцінок – їх аргументація;
- 3) систематичність – як важливий психологічний чинник, що сприяє формуванню таких якостей, як організованість та дисциплінованість; формує наполегливість і спрямованість на досягнення мети;
- 4) індивідуальний та диференційований підхід до оцінки знань передбачає застосування таких дидактичних умов, за яких знижується психологічна напруженість, враховуються особливості нервової системи студентів, їх характеру, потенційних можливостей, здібностей тощо, завдяки чому викладач стає спроможним якомога повніше, правильніше й об'єктивніше виявити та оцінити знання студентів;
- 5) всебічність та оптимальність передбачає: по-перше, адекватність контролю цілям навчання, тобто змістовний бік контролю має контролювати те, чого навчали студентів і обсяг матеріалу, який треба засвоїти; по-друге, валідність контролю, він має охоплювати весь обсяг знань, що контролюється, та його надійність, усталеність одержаних за повторним контролем знань через певний час, а також близькість

результатів під час проведення контролю різними викладачами;

б) професійна спрямованість контролю, що зумовлюється цільовою підготовкою спеціаліста та сприяє підвищенню мотивації пізнавальної діяльності студентів – майбутніх фахівців.

Сучасна методика викладання залучає досвід інших країн і вимагає від викладача обізнаності з формами й методиками оцінювання, які не лише надають викладачеві інформацію про формальну відповідність певним вимогам до оволодіння дисципліною, але й діють як засоби навчання й розвитку студента. Якщо традиційна педагогіка виділяє підсумкове та поточне оцінювання, то сьогодні потрібно навчитись працювати із сумативним та формувальним оцінюваннями, визначити їхні особливості, роль і місце в освітньому процесі та вплив на студента. Застосування зазначених форм оцінювання є особливо доречним і актуальним при використанні електронних навчальних курсів [1] та при змішаному форматі навчання [9].

Згідно з «Рекомендаціями щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти» формувальне оцінювання (оцінювання для навчання) — це зворотний зв'язок, який студент регулярно отримує впродовж проходження курсу. Основна мета — дати студентові (та викладачеві) інформацію про поточний рівень навчальних досягнень та шляхи їх покращення. Через зворотний зв'язок можна показати здобувачеві не лише те, що вже виходить добре, але і на що варто звернути увагу. Таке оцінювання також впливатиме на навчальну поведінку (наприклад, спонукатиме до певних кроків із виконання великого завдання, не відкладаючи його на останній день) і дасть відчуття задоволення від докладених зусиль. Важливо, щоб формувальне оцінювання:

- було пов'язаним із результатами навчання;
- містило коментарі щодо конкретних характеристик виконаного завдання;
- пропонувало подальші кроки;
- було своєчасним (із достатнім проміжком часу на опрацювання коментарів до виконаної частини завдання). Таке оцінювання може бути без балів або додавати невеликий бал до фінальної оцінки. Зворотний зв'язок (формувальне оцінювання) супроводжує кожен етап освітнього процесу.

Базовими принципами формуального оцінювання є:

1. Студентоцентрованість. У центрі уваги – студент. Головна мета – як покращувати і розвивати навчання.
2. Спрямованість викладачем. Автономія, академічна свобода і високий професіоналізм викладача, так як саме він визначає, що оцінювати, яким чином, як реагувати на інформацію, отриману в результаті оцінювання.
3. Різнобічна результативність. Співучасть студента в оцінюванні розвиває навички самооцінювання, студент глибше занурюється в матеріал, краще його засвоює.
4. Вплив на освітній процес. Мета формуального оцінювання – покращити якість навчання, воно

не пов'язане з певною бальною шкалою та може бути анонімним.

5. Визначення контекстом. Форми і критерії оцінювання залежать від конкретної ситуації.

6. Безперервність. Використовуючи набір простих технік, викладач організує зворотний зв'язок: листи самооцінювання, ментальні карти, оцінювання за результатом тощо.

7. Опора на якісне викладання. Формувальне оцінювання повинно базуватися на високому професіоналізмі викладача.

Визначений алгоритм діяльності викладача щодо організації формувального оцінювання [3]:

1. Формулювання об'єктивних і зрозумілих для здобувачів навчальних цілей. Викладач спільно із студентами розробляє й обговорює цілі заняття. Ціль має бути вимірною, щоб через оцінювання виміряти, на якому рівні вона досягнута. Створення ефективного зворотного зв'язку, який має бути зрозумілим і чітким, доброзичливим та своєчасним.

2. Забезпечення активної участі здобувачів у процесі пізнання. Для того щоб здобувач користувався отриманими знаннями, він має їх вміти застосовувати, перетворювати, розширювати, доповнювати, знаходити нові зв'язки і співвідношення тощо. Це забезпечується використанням різноманітних прийомів, форм і методів роботи з навчальним матеріалом.

3. Ознайомлення здобувачів із критеріями оцінювання. Обговорення із здобувачами критеріїв оцінювання робить процес оцінювання прозорим і зрозумілим для всіх суб'єктів освітнього процесу та сприяє позитивному ставленню до самого процесу. Критерії оцінювання, розроблені для поточного оцінювання, мають описувати те, що заявлено в навчальних цілях. Здобувачів слід ознайомити із ними до початку виконання завдання. Чим конкретніше сформульовані критерії оцінювання, тим зрозумілішою для здобувачів є діяльність щодо успішного виконання завдання.

4. Забезпечення можливості й уміння здобувачів аналізувати власну діяльність (рефлексія).

5. Корегування спільно зі здобувачами підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання.

Сумативне оцінювання (оцінювання навчання) — це ті завдання, оцінка за які є складовою оцінки за курс. Основна мета — дати інформацію про рівень оволодіння компетентностями не лише здобувачам, а й іншим стейкхолдерам освітнього процесу, які знаходяться поза курсом (кафедра, деканат, університет, батьки, роботодавці тощо). Важливо, щоб сумативне оцінювання було безпосередньо націлене на досягнення очікуваних результатів навчання та проводилось згідно з чіткими критеріями, з якими здобувачі ознайомлені до початку виконання завдання. Сумативне оцінювання — це сума всіх балів за всі активності, які здобувач виконував впродовж курсу.

Попри відмінності цих двох типів оцінювання, не можна сказати, що вони використовуються лише окремо кожен на своєму етапі навчання. Їх можна поєднати: наприклад, при підготовці до загального підсумкового тесту студенти можуть самостійно визначати, які теми вимагають додаткової підготовки. Також, якщо студенти самі розробляють завдання для

УДК 378.147+614.253.4

БАЗОВЫЕ ПРИНЦИПЫ И СИСТЕМА ОЦЕНИВАНИЯ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ СТУДЕНТА ПРИ РЕАЛИЗАЦИИ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Э.А. Киндратив

Ивано-Франковский национальный медицинский университет, кафедра патологической анатомии., г. Ивано-Франковск, Украина, ORCID ID: 0000-0002-3894-8484, e-mail: ekindrativ@ifnmu.edu.ua

Резюме. В статье изложен анализ базовых принципов и системы оценивания знаний студентов при реализации компетентностного подхода в образовательном процессе. Системе оценивания знаний принадлежит важная роль в обеспечении высокого качества образования и формировании конкурентоспособных специалистов. Современная методика преподавания привлекает опыт других стран и требует от преподавателя осведомленности с формами и методиками оценивания, которые не только предоставляют преподавателю информацию о формальном соответствии определенным требованиям к овладению дисциплиной, но и действуют как средства обучения и развития студента.

Внедрение адекватных методов оценивания позволит реализовывать разнообразные инновационные формы и методы обучения в образовательной деятельности и способствовать повышению качества обучения студентов. Качественный контроль уровня знаний, умений и навыков студентов должен обеспечиваться соблюдением требований, принципов и алгоритмов новых форм оценивания учебных достижений студента и будет способствовать повышению эффективности образовательного процесса.

Применение комплексной оценки учебных достижений в компетентностном русле будет способствовать поощрению студента к учебно-познавательной деятельности, повышать ответственность студента за результаты обучения, будет способствовать реализации принципа индивидуализации обучения. Оценивание учебных достижений студентов является актуальной проблемой и требует не только дальнейших исследований, совершенствования, осмысления, но и владения научно-педагогическими работниками соответствующими компетенциями для их реализации в образовательном процессе.

Ключевые слова: оценка, студент, компетентность, образовательный процесс.

UDC 378.147+614.253.4

BASIC PRINCIPLES AND EVALUATION SYSTEM OF STUDENT ACHIEVEMENTS IN THE IMPLEMENTATION OF THE COMPETENCY-BASED APPROACH IN THE EDUCATIONAL PROCESS

E.O. Kindrativ

Ivano-Frankivsk National Medical University, Department of Pathological Anatomy, Ivano-Frankivsk, Ukraine, ORCID ID: 0000-0002-3894-8484, e-mail: ekindrativ@ifnmu.edu.ua

Abstract. The article represents an analysis of the basic principles and systems of assessment of student knowledge in the implementation of the competency-based approach in the educational process. The knowledge assessment system has an important role in providing a high quality of education and the formation of competitive professionals.

The main functions of assessing student achievement are educational (provision of education), diagnostic, differentiating, stimulative, educative, developmental, prognostic, methodological, operating, corrective and ascertaining. When assessing students' academic achievements, the characteristics of the answer, the quality of knowledge, the formation of general and subject skills, the level of mastery of mental operations, creative experience and self-esteem should be taken into account. Assessment of student achievement should be objective, substantial, systematic, individual, comprehensive and professional. Modern teaching methods involve the experience of other countries and require the teacher to be familiar with the forms and methods of assessment, which not only provide the teacher with information about formal compliance with certain requirements for mastering the discipline but also act as a means of teaching and student development. Nowadays, the educational process requires learning to work with summative and formative assessment, to determine their features, principles, role and place in the educational process and to use the proposed or create their own algorithms for their organization and implementation.

Sociological surveys of students and graduates should be conducted to take into account the views of students on the quality and objectivity of the assessment system.

Conclusions:

Thus, the analysis of the basic principles and system of assessment of student achievement allowed outlining the following:

- Introduction of adequate assessment methods will allow the implementation of various innovative forms and methods of teaching in educational activities and will improve the quality of student learning;

- quality control of the level of knowledge, skills and abilities of students should be ensured by compliance with the requirements, principles and algorithms of new forms of assessment of student achievement, which will increase the efficiency of the educational process;

- the use of comprehensive assessment of academic achievement through a competency-based approach

will encourage students to educational and cognitive activities, increase student responsibility for learning outcomes, promote the implementation of the principle of individualization of learning;

- assessment of student achievement is an urgent problem and requires not only further research,

improvement, understanding, but also the possession of research and teaching staff appropriate competencies for its implementation in the educational process.

Keywords: assessment, student, competence, educational process.

Стаття надійшла в редакцію 11.03.2021 р.